

Проф. др Драган Јовашевић

МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО ПРАВО

Ниш, 2011.

Проф. др Драган Јовашевић
редовни професор Правног факултета у Нишу

МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО ПРАВО

Издавач

Центар за публикације
Правног факултета у Нишу

За издавача

Проф. др Предраг Димитријевић, декан

Рецензенти

Проф. др Миодраг Симовић, редовни професор Правног факултета у Бања Луци

Проф. др Војислав Ђурђић, редовни професор Правног факултета у Нишу

Проф. др Владан Јолцић, научни саветник Института за криминолошка и социолошка истраживања у Београду

Графичка обрада

Ненад Милошевић

Тираж

150

Штампа

СВЕН Ниш

ISBN 978-86-7148-145-8

© Центар за публикације Правног факултет у Нишу,
Трг Краља Александра 11, 18000 Ниш
www.prafak.ni.ac.rs

ПРЕДГОВОР

Ово монографско аналитичко-синтетичко дело је писано писано са намером да послужи студентима Правног факултета Универзитета у Нишу као основна литература за изучавање материје Међународног кривичног права на основним, дипломским и докторским студијама права. Тој основној намени прилагођени су садржина, систем, начин и метод излагања. Но, ова се монографија може користити и као допунско штиво за савладавање материје из предмета Кривично право. У тежњи да се олакша рад студентима у савладавању овог разуђеног, сложеног и обимног градива, као и за припремање испита из истоименог предмета, настојали смо да на једноставан и приступачан, али истовремено и савремен начин изложимо карактеристике, елементе и обележја основних и општих појмова и института општег, посебног и процесног дела међународног кривичног права које је тек недавно стекло "право грађанства" у области правних наука.

Основне појмове и институте међународног кривичног права изложили смо у три дела: 1) основи међународног кривичног права, 2) општи део међународног кривичног права и 3) посебни део међународног кривичног права при чему смо одређену пажњу у мери и на начин који одговара природи ове материје изложили и одређена питања која су везана за међународну кривичноправну помоћ и међународно кривично правосуђе. При излагању ове материје користили смо све релевантне изворе домаћег материјалног и процесног кривичног законодавства, као и бројне међународне изворе, као и актуелну судску праксу домаћих и међународних судских органа. Текст је поткрепљен и бројним теоријским схватањима домаће, али и иностране кривичноправне литературе, као и компаративним решењима из савремених кривичних закона.

Садржина уџбеника свеобухватно анализира место, улогу, појаву и значај примене насиља у међународним односима, посебно у доба рата (међународног и немеђународног карактера) или оружаног сукоба. У основи

захтева да се ограничи и смањи дејство, као и погубне последице примене насиља, посебно за време рата или оружаног сукоба, развијено је схватање о потреби успостављања система међународне безбедности, с једне стране, односно о потреби утврђивања кривичне одговорности и изрицања санкција за случајеве кршења међународног права, с друге стране. У основи ових захтева налази се систем међународног кривичног права који је успостављањем сталног Међународног кривичног суда у Хагу добио наднационални, глобални карактер.

Материја садржана у овом уџбенику ће бити од користи не само студентима Правног факултета у Нишу, већ и студентима других факултета, академија и виших (високих) школа које у свом наставном плану предвиђају изучавање ове области кривичног права. Но, она ће такође корисно послужити и свима који се у свакодневном раду у органима правосуђа срећу са појединим питањима и проблемима утврђивања кривичне одговорности и кажњивости за међународна кривична дела или пружањем међународне кривичноправне помоћи.

Београд, септембар 2011. године

Аутор

САДРЖАЈ

ПРВИ ДЕО ОСНОВИ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА

Глава прва

ОСНОВНИ ПОЈМОВИ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА	6
1. ПОЈАМ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА	6
1.1. Уже схватање међународног кривичног права	6
1.2. Шире схватање међународног кривичног права	8
1.3. Међународно кривично право као наднационално право	12
1.4. Однос међународног и унутрашњег права	18
2. НАЗИВ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА	20
3. ПРЕДМЕТ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА	23
4. ПРАВНА ПРИРОДА МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА	24
5. ОДНОС МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА СА ДРУГИМ ГРАНАМА ПРАВА	26
5.1. Међународно јавно право	27
5.2. Међународно ратно право	28
5.3. Међународно хуманитарно право	29
5.4. Међународно приватно право	29
5.5. Кривично право	31
5.6. Интерлокално кривично право	32
5.7. Упоредно кривично право	33
5.8. Транснационално кривично право	35
6. ЕВРОПСКО КРИВИЧНО ПРАВО	37

Глава друга 42 |

РАЗВОЈ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА	42
1. НАСТАНАК МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА У СТАРОМ ВЕКУ	42
2. РАЗВОЈ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА У СРЕДЊЕМ ВЕКУ	43
3. РАЗВОЈ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА У 19. ВЕКУ	46
4. РАЗВОЈ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА	48
5. РАЗВОЈ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА	51

Глава трећа 57 |

МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО ПРАВОСУЂЕ	57
1. ПОЈАМ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА	57
2. ПОЈАВА МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА	58
3. МЕЂУНАРОДНИ ВОЈНИ СУДОВИ	60
4. AD NOS ТРИБУНАЛИ	64
4.1. Оснивање ad nos трибунала	64
4.2. Организација и поступак пред ad nos трибуналима	69
5. СТАЛНИ МЕЂУНАРОДНИ КРИВИЧНИ СУД	74
5.1. Оснивање и надлежност суда	74

5.2. Организација и поступак пред судом.....	78
6. ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗОВАНИ КРИВИЧНИ СУДОВИ	79
6.1. Источни Тимор.....	83
6.2. Косово и Метохија	84
6.3. Камбоџа.....	86
6.4. Сијера Леоне	87
Глава четврта	89
ПРИНЦИПИ И ИЗВОРИ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА.....	89
1. ПОЈАМ И ВРСТЕ ПРИНЦИПА МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА	89
2. ПРИНЦИПИ ПРЕМА СТАТУТУ МЕЂУНАРОДНОГ ВОЈНОГ СУДА	92
3. ПРИНЦИПИ ПРЕМА СТАТУТУ ХАШКОГ ТРИБУНАЛА	93
4. ПРИНЦИПИ ПРЕМА РИМСКОМ СТАТУТУ	95
5. ПОЈАМ И ВРСТЕ ИЗВОРА МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА	97
5.1. Главни извори права	98
5.2. Споредни извори права	103
6. МЕЂУНАРОДНИ ИЗВОРИ.....	105
7. НАЦИОНАЛНИ ИЗВОРИ	108
Глава пета	109
РАСПРОСТРАЊЕНОСТ РЕПРЕСИВНЕ ВЛАСТИ ДРЖАВЕ	109
1. ПОЈАМ И ЗНАЧАЈ РЕПРЕСИВНЕ ВЛАСТИ ДРЖАВЕ	109
2. ПРИНЦИПИ ПРОСТОРНОГ ВАЖЕЊА КРИВИЧНОГ ЗАКОНА.....	110
3. КРИВИЧНИ ИМУНИТЕТ	114
4. ЕКСТРАДИЦИЈА	115
5. АЗИЛ.....	119

ДРУГИ ДЕО МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО ПРАВО - ОПШТИ ДЕО

Глава прва.....	122
МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО ДЕЛО.....	122
1. ПОЈАМ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА.....	122
1.1. Различита схватања о појму међународног кривичног дела.....	122
1.2. Деоба међународних кривичних дела	125
1.3. Кривично дело с елементом иностраности	129
2. ЕЛЕМЕНТИ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА	131
2.1. Радња.....	131
2.2. Последица	134
2.3. Друштвена опасност.....	136
2.4. Противправност	137
2.5. Одређеност дела.....	137
2.6. Кривица учиниоца.....	138
2.7. Биће међународног кривичног дела	139
3. ОБЈЕКТ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА	140
4. СУБЈЕКТ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА.....	142
4.1. Активни субјект	142
4.2. Пасивни субјект	144

Глава друга	144
ОБЛИЦИ ИЗВРШЕЊА МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА.....	144
1. СТАДИЈУМИ ИЗВРШЕЊА МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА.....	144
1.1. Припремне радње.....	145
1.2. Покушај кривичног дела.....	145
1.3. Добровољни одустанак	146
2. СТИЦАЈ МЕЂУНАРОДНИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА	147
2.1. Појам и врсте стицаја.....	147
2.2. Одмеравање казне за дела у стицају	148
3. САУЧЕСНИШТВО У МЕЂУНАРОДНОМ КРИВИЧНОМ ДЕЛУ	150
3.1. Појам и облици саучесништва	150
3.2. Саучесништво у Статуу Међународног војног суда	152
3.3. Саучесништво у Закону број 10. Контролног савета за Немачку	152
3.4. Саучесништво у статутима ad hoc трибунала	153
3.5. Саучесништво у Римском статуту	153
Глава трећа	155
ОДГОВОРНОСТ У МЕЂУНАРОДНОМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ	155
1. ПОЈАМ И ЕЛЕМЕНТИ КРИВИЧНЕ ОДГОВОРНОСТИ	155
1.1. Одговорност државе.....	155
1.2. Одговорност физичког лица.....	157
1.3. Урачунљивост	158
1.4. Умишљај	159
2. ОСНОВИ ИСКЉУЧЕЊА КРИВИЧНЕ ОДГОВОРНОСТИ	159
2.1. Неурачунљивост.....	161
2.2. Интоксикација.....	162
2.3. Нужна одбрана.....	163
2.4. Крајња нужда	165
2.5. Заблуда.....	166
2.6. Наређење претпостављеног и законски прописи	167
3. КОМАНДНА ОДГОВОРНОСТ	167
3.1. Историјски развој командне одговорности.....	169
3.2. Командна одговорност у Римском статуту	173
3.3. Командна одговорност у праву Републике Србије	175
4. ЗАЈЕДНИЧКИ ЗЛОЧИНАЧКИ ПОДУХВАТ.....	177
Глава четврта	182
КРИВИЧНА САНКЦИЈА	182
1. ПОЈАМ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА.....	182
2. ВРСТЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА	183
2.1. Кривичне санкције према Статуу Међународног војног суда	183
2.2. Кривичне санкције према Закону број 10. Контролног савета за Немачку	184
2.3. Кривичне санкције према Статуу Хашког трибунала	184
2.4. Кривичне санкције према Римском статуту.....	186
3. ОДМЕРАВАЊЕ КАЗНЕ	188
4. НЕЗАСТАРИВОСТ КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА И КАЖЊАВАЊА.....	191
5. АМНЕСТИЈА.....	192

ТРЕЋИ ДЕО
МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО ПРАВО - ПОСЕБНИ ДЕО

Глава прва.....	196
ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПОСЕБНОГ ДЕЛА	
МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА.....	196
1. ПОЈАМ И ПРЕДМЕТ ПОСЕБНОГ ДЕЛА	
МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА.....	196
2. ОДНОС ОПШТЕГ И ПОСЕБНОГ ДЕЛА	
МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА.....	197
3. СИСТЕМАТИКА ПОСЕБНОГ ДЕЛА МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА..	198
Глава друга.....	202
МЕЂУНАРОДНА КРИВИЧНА ДЕЛА ПРЕМА	
СТАТУТУ МЕЂУНАРОДНОГ ВОЈНОГ СУДА.....	202
1. ЗЛОЧИН ПРОТИВ МИРА.....	202
2. РАТНИ ЗЛОЧИНИ.....	203
3. ЗЛОЧИН ПРОТИВ ЧОВЕЧНОСТИ.....	204
4. МЕЂУНАРОДНА КРИВИЧНА ДЕЛА ПРЕМА ЗАКОНУ	
БРОЈ 10. КОНТРОЛНОГ САВЕТА ЗА НЕМАЧКУ.....	205
Глава трећа.....	206
МЕЂУНАРОДНА КРИВИЧНА ДЕЛА ПРЕМА СТАТУТУ ХАШКОГ ТРИБУНАЛА.....	206
1. ТЕШКЕ ПОВРЕДЕ ЖЕНЕВСКИХ КОНВЕНЦИЈА.....	206
2. КРШЕЊЕ ЗАКОНА И ОБИЧАЈА РАТОВАЊА.....	208
3. ГЕНОЦИД.....	209
4. ЗЛОЧИН ПРОТИВ ЧОВЕЧНОСТИ.....	211
Глава четврта.....	212
МЕЂУНАРОДНА КРИВИЧНА ДЕЛА ПРЕМА СТАТУТУ ТРИБУНАЛА ЗА РУАНДУ.....	212
1. ГЕНОЦИД.....	213
2. ЗЛОЧИН ПРОТИВ ЧОВЕЧНОСТИ.....	214
3. ТЕШКО КРШЕЊЕ ЧЛАНА 3. ЖЕНЕВСКИХ КОНВЕНЦИЈА И ДРУГОГ	
ДОПУНСКОГ ПРОТОКОЛА ИЗ 1977. ГОДИНЕ.....	215
Глава пета.....	216
МЕЂУНАРОДНА КРИВИЧНА ДЕЛА ПРЕМА РИМСКОМ СТАТУТУ.....	216
1. ГЕНОЦИД.....	218
2. ЗЛОЧИН ПРОТИВ ЧОВЕЧНОСТИ.....	219
3. РАТНИ ЗЛОЧИНИ.....	220
4. ЗЛОЧИН АГРЕСИЈЕ.....	224
Глава шеста.....	228
МЕЂУНАРОДНА КРИВИЧНА ДЕЛА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ СРБИЈЕ.....	228
1. ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ МЕЂУНАРОДНИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА.....	228
2. СИСТЕМАТИКА МЕЂУНАРОДНИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА.....	230

Глава седма.....	231
МЕЂУНАРОДНА КРИВИЧНА ДЕЛА У УЖЕМ СМISЛУ	231
1. ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ МЕЂУНАРОДНИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА У УЖЕМ СМISЛУ	231
2. СИСТЕМАТИКА МЕЂУНАРОДНИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА У УЖЕМ СМISЛУ ..	235
3. ГЕНОЦИД.....	235
3.1. Појам и елементи дела	235
3.2. Однос геноцида и других сличних кривичних дела.....	239
4. ЗЛОЧИН ПРОТИВ ЧОВЕЧНОСТИ	242
5. РАТНИ ЗЛОЧИН ПРОТИВ ЦИВИЛНОГ СТАНОВНИШТВА.....	247
6. РАТНИ ЗЛОЧИН ПРОТИВ РАЂЕНИКА И БОЛЕСНИКА	251
7. РАТНИ ЗЛОЧИН ПРОТИВ РАТНИХ ЗАРОБЉЕНИКА	253
8. ОРГАНИЗОВАЊЕ И ПОДСТИЦАЊЕ НА ИЗВРШЕЊЕ ГЕНОЦИДА И РАТНИХ ЗЛОЧИНА	256
ЛИТЕРАТУРА.....	261